

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΓΓΙΚΟΥ

ΙΩΑΝΝ. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΕΝΟΜΕΝΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΓΕΝΕΘΛΙΩΣ ΗΜΕΡΑΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ (7η ΘΑΡΓΗΛΙΩΝΟΣ 427 π.Χ.)

Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἢ μᾶλλον τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τῶν Ἑλλήνων ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 70 ἐτῶν ὁ Περικλῆς ἀπὸ τὴν πανώλη, ἡ ὁποία ἐμάστιζε τότε τὴν πόλιν. Κατὰ δὲ τὸ τέταρτον ἔτος τοῦ αὐτοῦ πολέμου, ὁ ὁποῖος κατέστρεψε τὸ λαμπρότερον οἰκοδόμημα τοῦ πνεύματος τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τῆς γῆς, τὴν Ἀθηναίων πολιτείαν, ἐγεννήθη ὁ Πλάτων. Ὅταν λοιπὸν ἡ πολιτικὴ δόξα τῆς Ἀθηναίων πολιτείας ἤρχισε νὰ σβήνῃ, ἐγεννήθη ἡ φιλοσοφικὴ τῆς δόξα. «Ἡ γλαῦξ τῆς Ἀθηνᾶς», λέγει ὁ Ἑγελος, «ἀρχίζει τὸ πέταγμά της, ὅταν ἐπέρχεται τὸ λυκόφως», δηλαδὴ ἡ φιλοσοφία ἔρχεται ἀργὰ εἰς τὴν ζωὴν. Πρέπει νὰ ὑπάρξῃ ἔντονος παλμὸς τῆς ζωῆς διὰ νὰ ὑπάρξῃ φιλοσοφία. Οὔτε εἶναι τυχαῖον τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ μορφὴ τοῦ Σωκράτους ἐμφανίζεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν κατὰ τὴν ὁποίαν διασαλεύονται ἀπὸ τὴν Σοφιστικὴν τὰ ἀντικειμενικὰ μέτρα τῶν ἀξιῶν τῆς ζωῆς.

Καὶ ὁ Περικλῆς καὶ ὁ Πλάτων κατάγονται ἀπὸ ἀρχοντικὰ γένη τῶν Ἀθηνῶν. Εἰς τὸ δένδρον τῶν γενεῶν τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν ἀνήκει ὁ Περικλῆς. Εἰς τὸ δένδρον τῶν γενεῶν τοῦ Σόλωνος ἀνήκει ὁ Πλάτων ἀπὸ τὴν πλευρὰν τῆς μητέρας του καὶ εἰς τὸ δένδρον τῶν γενεῶν τοῦ Κόδρου ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ πατέρα του.

Ἡ ἀριστοκρατικὴ ὁμῶς καταγωγὴ καὶ τοῦ πολιτικοῦ καὶ τοῦ φιλοσόφου, ὅπως καὶ ἡ ταπεινὴ καταγωγὴ τοῦ Σωκράτους, ἐπισκιαζεται καὶ ὑπερνικᾶται ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατίαν τοῦ πνεύματος εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν καὶ οἱ τρεῖς.

Εἶναι ἡ ἐποχή, ὅπου θριαμβεῦει τὸ πνεῦμα ἀνεξαρτήτως καταγωγῆς. Ἡ ἐποχή τοῦ διαλόγου τοῦ πνεύματος. Τὸν διάλογον αὐτὸν ἐγκαινιάζει πρῶτος ὁ Περικλῆς εἰς τὴν πολιτικὴν, διάλογον μεταξὺ ἡγέτου καὶ πολιτῶν, καὶ εἰσάγει πρῶτος εἰς τὴν φιλοσοφίαν ὁ Σωκράτης. Ἡ τραγωδία ὅμως εἶναι ἐκαίνη ἡ ὁποία καθιέρωσε πρώτη τὸν διάλογον εἰς τὴν ζωὴν τοῦ πνεύματος.

Ἔχει παρέλθει μία ἑκατονταετία ἀφ' ὅτου ἐγεννήθη ὁ Αἰσχύλος, ὁ γενάρχης τοῦ αἰτιατοῦ πνεύματος, καὶ μία γενεὰ ἀφ' ὅτου ἔχει ἀποθάνει. Εἵμεθα εἰς τὸ ἔτος 427 π. Χ. ὁπότε ἐγεννήθη ὁ Πλάτων. Οἱ δύο ἄλλοι τραγικοί, ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης, ζοῦν. Ὁ Σοφοκλῆς, ὁ ὁποῖος θὰ περάσῃ τὰ ἐνενήντα, εἶναι τώρα 70 ἐτῶν, ὁ δὲ Εὐριπίδης 53 ἐτῶν. Ὁ δημιουργὸς τοῦ φιλοσοφικοῦ διαλόγου, ὁ Σωκράτης, κατὰ τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ Πλάτωνος εἶναι 42 ἐτῶν. Ὁ Ἀλκιβιάδης εἶναι 23 ἐτῶν. Ὁ Ἀριστοφάνης, ὁ ὁποῖος ἐτοιμάζεται νὰ παρουσιάσῃ τὸ πρῶτον τοῦ ἔργου εἰς τὸ θέατρον, εἶναι 18 ἐτῶν, ὁ Λυσίας εἶναι 18, ὁ δὲ Ἰσοκράτης εἶναι 10 ἐτῶν. Ὁ μέγας σοφιστὴς Πρωταγόρας εἶναι 58 ἐτῶν. Ὁ Θουκυδίδης τέλος εἶναι 28 ἐτῶν.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, δηλαδὴ τὸ 427, ἔρχεται εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ σοφιστὴς Γοργίας εἰς ἡλικίαν 56 ἐτῶν ὡς πρεσβευτὴς τῆς πατρίδος του, τῆς πόλεως Λεοντίνου τῆς Σικελίας, καὶ μεταφυτεύει εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν ρητορικὴν, ἡ ὁποία ἐγεννήθη εἰς τὴν Σικελίαν, καὶ καταπλήσσει τοὺς ἀκροατάς του εἰς τοὺς Δελφούς καὶ τὴν Ὀλυμπίαν μὲ τοὺς πανηγυρικοὺς τοῦ λόγου.

Ὁ ἔφηβος Πλάτων, ὅπως ὁ ἴδιος μᾶς λέγει εἰς τὴν ἐβδόμην ἐπιστολήν του, ὅπου ὡς πρεσβύτης ἐποπτεύει τὴν περίοδον τῆς ζωῆς του ἀπὸ 20-40 ἐτῶν, βλέπει ὡς κύριον σκοπὸν τῆς ζωῆς του τὴν πολιτικὴν. Ἡ καταγωγὴ του, ἡ κλίσις του καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ πέμπτου αἰῶνος προσορίζουν τὸν νέον Πλάτωνα, ὅπως καὶ τὸν ἀδελφόν του Γλαύκωνα καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ γενικῶς ὅλους τοὺς νέους τῆς ἐποχῆς, διὰ τὴν πολιτικὴν. Ἡ πολιτικὴ δὲν εἶναι δι' αὐτοὺς ἐπάγγελμα, ἀλλὰ ἀποκλειστικὴ ἔκφρασις τῆς ὅλης ζωῆς ἢ μᾶλλον συμπίπτει ἐξ ὁλοκλήρου πρὸς τὸν προορισμὸν τῆς ζωῆς. Δύο στενοὶ συγγενεῖς τοῦ Πλάτωνος, οἱ θεῖοι τοῦ Κριτίας καὶ Χαρμίδης, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα θὰ ἀπαθανατίσῃ ὁ ἴδιος εἰς τοὺς ὁμωνύμους διαλόγους του, εἶναι τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἰσχυροὶ πολιτικοὶ ἄνδρες. Ὁ Κριτίας εἶναι ἡ κεφαλὴ τῶν

τριάκοντα, ὁ δὲ Χαρμίδης ἕνας ἀπὸ τοὺς δέκα ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι κυβερνοῦν τὰ πράγματα τοῦ Πειραιῶς. Ἡ δημοκρατία ἔχει ἀνατραπή, ὁ στόλος τῆς Ἀθηναίων πολιτείας ἔχει ἡττηθῆ ἀπὸ τὸν Λύσανδρον, αἱ Ἀθῆναι ἔχουν παραδοθῆ εἰς τὴν Σπάρτην. Ὅμως νικηταὶ καὶ ἡττημένοι εὐρίσκονται σχεδὸν εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν, δηλαδὴ εἰς τὸ ἀδιέξοδον. Ὡς πρὸς αὐτὸ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἔχουν μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὰ ἀποτελέσματα τῶν συγχρόνων παγκοσμίων πολέμων. Εἴμεθα εἰς τὸ 404 π. Χ. Ὁ Πλάτων εἶναι 23 ἐτῶν. Ἴδου πῶς ἀφηγεῖται ὁ ἴδιος τὰ πράγματα. «Ὅταν ἡμῶν νεός, ἔπαθα τὸ ἴδιον ποὺ παθαίνουν πολλοί. Ἐπίστευσα, ὅτι μόλις γίνω κύριος τοῦ ἑαυτοῦ μου εὐθὺς θὰ πάω εἰς τὴν πολιτικὴν. Καὶ ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων τῆς πόλεως εἰς τὸν καιρὸν μου ἔλαχε νὰ εἶναι ἡ ἀκόλουθη. Ἐπειδὴ πολλοὶ κατηγοροῦσαν τὸ τότε πολίτευμα, ἔγινε ἀνατροπὴ καὶ ἀρχηγοὶ τῆς ἀνατροπῆς ἦσαν πενήντα ἕνας ἄνδρες, ἑνδεκα εἰς τὴν πόλιν, δέκα εἰς τὸν Πειραιᾶ, οἱ ἄλλοι ὁμῶς τριάκοντα ἔγιναν ἀπόλυτοι ἄρχοντες ὧν».

Ἀπ' αὐτοὺς λοιπὸν μερικοὶ ἔτυχε νὰ μοῦ εἶναι συγγενεῖς — καὶ γνωστοὶ — καὶ μὲ καλοῦσαν εὐθὺς νὰ λάβω μέρος κ' ἐγὼ ὥς εἰς πράγματα ποὺ μοῦ ἐταίριαζαν. Καὶ καθόλου δὲν εἶναι νὰ θαυμάζῃ κανεὶς δι' ἐκεῖνο ποὺ ἐξ αἰτίας τῆς νεότητός μου ἔπαθα. Ἐπίστευσα δηλαδὴ ὅτι αὐτοὶ θὰ διοικήσουν τώρα τὴν πόλιν καὶ θὰ τὴν βγάλουν ἀπὸ τὴν ἄδικον ζωὴν καὶ θὰ τὴν ὀδηγήσουν εἰς δίκαιον τρόπον. Διὰ τοῦτο ἐπρόσεχα πολὺ μὲ τὸν νοῦν μου διὰ νὰ ἰδῶ τί θὰ κάμουν. Καὶ ἔβλεπα λοιπὸν ὅτι οἱ ἄνδρες αὐτοὶ ἐντὸς ὀλίγου ἀπέδειξαν ὅτι τὸ προηγούμενον πολίτευμα ἦταν χρυσάφι καὶ διὰ τ' ἄλλα ἀλλὰ καὶ διότι τὸν ἀγαπημένον μου φίλον, τὸν πρεσβύτην Σωκράτη, διὰ τὸν ὁποῖον ἐγὼ δὲν θὰ ντρεπόμενα νὰ εἰπῶ ὅτι ἦταν ὁ περισσότερον δίκαιος τοῦ καιροῦ ἐκείνου, τὸν ἔστειλαν μαζί μὲ ἄλλους νὰ πάῃ διὰ κάποιον πολίτην μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ τοὺς τὸν φέρουν διὰ τῆς βίας διὰ νὰ τὸν θανατώσουν. Καὶ τοῦτο τὸ ἔκαναν διὰ νὰ ἀναγκάσουν τὸν Σωκράτη νὰ μετάσχῃ καὶ αὐτὸς εἰς ὅσα αὐτοὶ ἔπρατταν, εἴτε θέλει εἴτε ὄχι. Αὐτὸς ὁμῶς δὲν τοὺς ἤκουσε καὶ προέκρινε νὰ βάλῃ εἰς κίνδυνον τὴν ζωὴν του παρὰ νὰ γίνῃ κοινωνὸς εἰς τὰ ἀνόσια ἔργα των. Αὐτὰ λοιπὸν ὅλα καθὼς τὰ ἔβλεπα, καὶ ἀκόμη μερικὰ ὄχι

ἀσήμεντα, ἡγανάκτησα καὶ ἐχώρισα τὸν ἑαυτὸν μου ἀπὸ τὰ κακὰ ἐκεῖνα. Δὲν ἐπέρασεν ὅμως πολὺς καιρὸς καὶ ἔπεσαν οἱ τριάκοντα καὶ ὅλον τὸ τότε πολίτευμα. Καὶ πάλιν ὅμως, ἂν καὶ μὲ κάποιον δισταγμόν, μὲ εἴλκυεν ἡ ὁρμὴ νὰ δράσω διὰ τὰ κοινὰ καὶ τὰ πολιτικά. Ἐγιναν βεβαίως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, ἀφοῦ ἦτο ταραχώδης, πολλὰ ποὺ θὰ τὰ ἀπεστρέφετο κανεῖς καὶ δὲν ἦταν ν' ἀπορῇ κανεῖς, ὅτι κατὰ τὴν μεταβολὴν ἔγιναν ἀπὸ μερικοὺς μεγάλυτεραι τιμωρίαι εἰς μερικοὺς ἐχθροὺς των, ἂν καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἐπέστρεψαν (δηλαδὴ οἱ δημοκρατικοὶ) ἔδειξαν πολλὴν ἐπιεικειαν. Πάλιν ὅμως κατὰ κακὴν μοῖραν τὸν φίλον μας τὸν Σωκράτη, αὐτόν, μερικοὶ ἀπ' ἐκείνους ποὺ εἶχαν τὴν ἐξουσίαν τὸν ἐπῆγαν εἰς τὸ δικαστήριον μὲ τὴν πλεόν ἀνόσιον κατηγορίαν, ἡ ὁποία ὀλιγώτερον ἀπ' ὅλους ἐταίριαζεν εἰς τὸν Σωκράτη. Διότι τὸν κατηγορήσαν ὡς ἄθεον, καὶ οἱ δικασταὶ κατεδίκασαν καὶ ἐθανάτωσαν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τότε δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἀνόσιον προσαγωγὴν ἐνὸς ἀπὸ τοὺς ἐξοριστοὺς τότε φίλους, ὅταν, ὄντες εἰς τὴν ἐξορίαν, ἐδυ-
 στυχοῦσαν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι.

Καθὼς λοιπὸν ἔβλεπα ὅλα αὐτὰ καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ἦταν εἰς τὰ πολιτικά πράγματα, καὶ τοὺς νόμους καὶ τὰ ἥθη, ὅσον πιὸ πολὺ τὰ ἐξήταζα καὶ προχωροῦσα εἰς τὴν ἡλικίαν, τόσο πιὸ δύσκολον μοῦ ἐφαίνετο ὅτι εἶναι νὰ διευθύνῃ κανεῖς ὀρθῶς τὰ πολιτικά πράγματα.

Διότι οὔτε χωρὶς φίλους καὶ πιστοὺς συντρόφους ἦτο δυνατόν νὰ τὰ διευθύνῃ κανεῖς, κι αὐτούς, ἂν ὑπῆρχαν, δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ τοὺς εὔρῃ κανεῖς, ἐπειδὴ ἡ πόλις μας δὲν ἐκυδερνᾶτο πλεόν μὲ τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔργα τῶν πατέρων μας, καὶ ἄλλους νέους ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀποκτήσῃ κανεῖς εὐκόλως.

Καὶ οἱ νόμοι καὶ τὰ ἔθιμα χαλοῦσαν καὶ ὁ χαλασμός αὐτὸς ἀπλώνονταν εἰς μεγάλον βαθμόν, ὥστε ἐγώ, ὁ ὁποῖος ἤμουν εἰς τὴν ἀρχὴν γεμᾶτος ἀπὸ μεγάλην ὁρμὴν νὰ δράσω εἰς τὰ κοινὰ, καθὼς τὰ ἔβλεπα νὰ πηγαίνουν ὅλως-
 διόλου δῶθε κεῖθε, ἔπαθα εἰς τὸ τέλος ἱλιγγον.

Καὶ δὲν ἔπαυσα βεβαίως νὰ ἐξετάζω, πῶς θὰ ἦτο κάποτε δυνατόν νὰ γίνη τὸ καλύτερον καὶ δι' αὐτὰ τὰ ἴδια, καὶ μάλιστα δι' ὅλην τὴν πολιτείαν, ὅμως διὰ νὰ δράσω ἐνόμιζα ὅτι ἔπρεπε νὰ περιμένω πάντοτε τὴν καλυτέραν εὐκαιρίαν.

Εἰς τὸ τέλος ὁμως εὐρήκα ὅτι ὅλαι αἱ σημεριναὶ πόλεις πολιτεύονται κακῶς. Διότι οἱ νόμοι μέσα εἰς αὐτάς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρουν θεραπείαν δίκως κάποιαν ὑπέροχον προπαρασκευήν, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ συντρέχῃ καὶ ἡ τύχη. Ἦναγκάσθην λοιπὸν νὰ μείνω εἰς τὴν θεωρίαν καὶ νὰ ἐπαινῶ τὴν ὀρθὴν φιλοσοφίαν, διότι ἀπ' αὐτὴν εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃ κανεὶς τί εἶναι δίκαιον τῆς πόλεως καὶ τί τοῦ ἀτόμου. Τὰ βάσανα λοιπὸν τῶν ἀνθρωπίνων γενεῶν δὲν θὰ λήξουν, προτοῦ ἔλθῃ εἰς τὴν ἀρχὴν ἡ γενεὰ ἐκείνων, ποὺ φιλοσοφοῦν ὀρθὰ καὶ ἀληθινά, ἢ προτοῦ τὴν γενεάν ἐκείνων, ποὺ ἔχουν τὴν ἐξουσίαν εἰς τὰς πόλεις, τὴν ὠθήσῃ κάποια θεϊκὴ μοῖρα νὰ φιλοσοφήσῃ ἀληθινά».

Εἰς ἡλικίαν εἴκοσιν ἐτῶν ὁ Πλάτων εἰσέρχεται εἰς τὸν σωκρατικὸν κύκλον. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἐτάχθη ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν μοῖραν νὰ παραλάβῃ τὸν βαρὺν κλῆρον τῆς σωκρατικῆς παρουσίας, νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν παράδοξον καὶ δυσερμήνευτον μορφὴν τοῦ διδασκάλου καὶ τέλος νὰ πλαστοουργήσῃ εἰς τοὺς διαλόγους τοῦ τὸ νοερὸν ἄγαλμα τοῦ Σωκράτους.

Ὁ Πλάτων ἀπήντησε εἰς τὸ ἀπλοῦν, ἀλλὰ μέγα ἐρώτημα, τοῦ Σωκράτους: εἰς τὸ τί ἐστίν;

Ἡ θεωρία τῶν ἰδεῶν εἶναι ἡ ἀπάντησις.

Εἰς τὸν Πλάτωνα τὸ ἀττικὸν ἀλλὰ καὶ ὅλον τὸ ἀρχαῖον πνεῦμα ἀγγίζει τὸ κορύφωμα τῆς εὐδαιμονίας του. Ὅλα τὰ γόνιμα στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας ζωῆς τὰ σφυρηλατεῖ ὁ Πλάτων καὶ τὰ συμφιλιώνει μὲ τὸν ἔρωτα τῆς ψυχῆς του εἰς ὀργανικὴν ὁλότητα, ἢ ὁποία καταυγάζεται ἀπὸ τὴν λάμψιν τῆς ἑσωτερικῆς εὐδαιμονίας ὡς πραξιτέλειον ἄγαλμα.

Ὁ Σωκράτης μὲ τὴν μαιευτικὴν του τέχνην ἤνοιξε τὴν μεγάλην καὶ πλουσίαν ψυχὴν τοῦ ἐφήβου Πλάτωνος, ὁ δὲ Πλάτων εἶδε τὸ ἀπερίγραπτον κάλλος ποὺ ἔκρυβε ἡ σωκρατικὴ μορφὴ μέσα της. «Ἀμήχανον κάλλος ὀρώης ἐν ἐμοὶ καὶ τῆς παρὰ σοὶ εὐμορφίας πάμπολυ διαφέρον», λέγει ὁ Σωκράτης πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην εἰς τὸ Συμπόσιον. Καὶ τοῦτο τὸ κάλλος τοῦ Σωκράτους τὸ εἶδε περισσότερον παντὸς ἄλλου ὁ Πλάτων. Ὁ μεγάλος μαθητῆς συναντᾷ τὸν μεγάλον διδάσκαλον. Ἡ μεγαλοφυΐα συναντᾷ τὴν μεγαλοφυΐαν. Καὶ δὲν γνωρίζει κανεὶς τίνος τὴν μεγαλωσύνην νὰ θαυμάσῃ περισσότερο, τοῦ διδασκάλου ἢ τοῦ μαθητοῦ. Ἡ ἀρχαία παράδοσις ἐκφράζει τὸ

γεγονὸς τοῦτο μὲ δύο θρύλους. Ὁ ἓνας θρύλος λέγει ὅτι ὁ Σωκράτης πρὶν γνωρίσῃ τὸν Πλάτωνα εἶδε ἓνα ὄνειρον: εἶδε ὅτι ἓνας μικρὸς κύκνος ἐκάθησε εἰς τὰ γόνατά του καὶ γρήγορα ἀπέκτιψε φτερὰ καὶ ἐφτερούγησε καὶ ἄρχισε νὰ κελαδῇ ἓνα μελωδικὸν σκοπὸν. Διὰ τὸν Πλάτωνα ἐξ ἄλλου ἢ παραδόσεις λέγει ὅτι, ὅταν ἐγνώρισε τὸν Σωκράτη, ἔκαψε τὴν τραγωδίαν, τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸ θέατρον τοῦ Διονύσου.

Ὁ Πλάτων εἶδε μέσα εἰς τὸν Σωκράτη τὸ αὐτούσιον κάλλος, τὴν φρόνησιν καὶ τὴν καλωσύνην. Ὅτι ἀργότερον ὁ Πλάτων ὠνόμασε ἰδέαν, τοῦτο ἀκριβῶς εἶδε ἐνσαρκωμένον μέσα εἰς τὸν μεγάλον δαίμονα, τὸν Σωκράτη. Μὲ τὸν ἔρωτα τοῦ μαθητοῦ πρὸς τὸν διδάσκαλον, ὁ Σωκράτης γίνεται εἰς τοὺς πλατωνικοὺς διαλόγους μυθικὴ μορφή, μορφὴ ἀπόλυτη.

Ὅταν ὁ Πλάτων ἀπὸ τὴν σκοπιὰν τῆς πρεσβυτικῆς του ἡλικίας θὰ ἐποπτεύῃ τὸ ἄνθισμα τοῦτο τῆς σωκρατικῆς μορφῆς μέσα εἰς τὴν ψυχὴν του καὶ εἰς τὸ ἔργον του, θὰ γράψῃ μὲ βαθὺν συμβολισμόν ὅτι κανεὶς μαθητῆς καὶ μάλιστα μέγας καὶ μέγαλος διδασκάλου, δὲν ἔγραψε ποτέ. «Ἐγὼ δὲν ἔγραψα ποτὲ τίποτε διὰ τὰ πράγματα αὐτὰ (δηλαδὴ τὴν φιλοσοφίαν) οὔτε ὑπάρχει τοῦ Πλάτωνος σύγγραμμα κανένα, οὔτε θὰ ὑπάρξῃ, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ ὅποια τώρα τὰ λέγουν δικά μου, εἶναι τοῦ Σωκράτους, ὁ ὁποῖος ἔγινε νέος καὶ ὁμορφος».

Ες ἡλικίαν 40 ἐτῶν, εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς τῆς ζωῆς του, ἰδρύει ὁ Πλάτων, τὸ 387, τὴν Ἀκαδημίαν, ἔδρυμα τὸ ὁποῖον μέλλει νὰ ζήσῃ 916 ἔτη, καὶ τὸ κλείσιμον τοῦ ὁποίου ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Ἰουστινιανὸν θὰ σημαίνει τὸ τέλος τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ Μεσαίωνος.

Ὅταν ὁ Πλάτων ἔδρυσεν τὴν Ἀκαδημίαν εἶχεν ἐπιστρέφει ἀπὸ τὸ ταξίδι του εἰς Αἴγυπτον, Κυρήνην, Κάτω Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν. Εἰς τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα ἐγνώρισε τοὺς Πυθαγορείους φιλοσόφους καὶ τοὺς Ἱπποκρατικοὺς ἰατροὺς, πολλὰς ἐννοίας τῶν ὁποίων ἀφομοίωσεν εἰς τὸ σύστημά του.

Εἰς τὰς Συρακούσας ἐγνώρισε τὸν Δίωνα, τὸν εὐγενῆ αὐτὸν ἑφηβον, ὁ ὁποῖος ἠγάπησεν τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὸν Πλάτωνα μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματός του.

Ὅτι ἦτο διὰ τὸν Σωκράτη ὁ Πλάτων, τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι τώρα διὰ

τὸν Πλάτωνα ὁ Δίων. Εἰς τὸ Συμπόσιον καὶ τὸν Φαῖδρον θὰ ἐκφράσῃ ὁ Πλάτων βραδύτερον τὸ σκίρτημα τῆς ψυχῆς τοῦ νέου ἀνθρώπου, ὅταν αὐτὸς ἀτενίζῃ τὸν πνευματικῶς ὥριμον ἄνθρωπον, εἰς τὸ Συμπόσιον μὲ τὸ στόμα τοῦ Ἀλκιβιάδου, εἰς τὸν Φαῖδρον μὲ τὸ στόμα τοῦ Φαίδρου. Ὅσα λέγει ὁ Ἀλκιβιάδης εἰς τὸ Συμπόσιον, εἶναι ὅσα θὰ ἔλεγεν ὁ Πλάτων περὶ Σωκράτους καὶ ὅσα λέγει ὁ Φαῖδρος εἰς τὸν διάλογον «Φαῖδρος» περὶ Σωκράτους εἶναι ὅσα θὰ ἔλεγεν ὁ Δίων περὶ τοῦ Πλάτωνος. «Δι' ἐμὲ» λέγει ὁ Ἀλκιβιάδης πρὸς τὸν Σωκράτη, «δὲν ὑπάρχει τίποτε περισσότερον ἄξιον παρὰ νὰ γίνω ὅσον δύνamai καλύτερος, καὶ βοηθός μου εἰς αὐτὸ δὲν πιστεύω, ὅτι ὑπάρχει κανεὶς ἰσχυρότερος ἀπὸ σέ».

Ὁ πόθος τῆς φιλοσοφίας ἦτο εἰς τὸν Δίωνα συνηνωμένος μὲ τὸν πόθον τῆς πολιτικῆς. Ὅ,τι εἶχε ζήσει ὁ Πλάτων εἰς τὴν νεότητά του μέσα του τὸ εἶδε τώρα ἄλλην μίαν φορὰν μέσα εἰς τὸν Δίωνα. Ὁ διπλὸς αὐτὸς πόθος ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τῆς Ἀκαδημίας. Ὁ σκοπὸς τῆς Ἀκαδημίας θὰ εἶχε πραγματοποιηθῇ τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκ τῶν κόλπων τῆς θὰ ἐξεπῆδα ἓνας μέγας πολιτικὸς κατηυγασμένος ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ. Ἡ ὁρμὴ τοῦ Πλάτωνος πρὸς πολιτικὴν δράσιν μετουσιώνεται ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ εἰς διάλογον διὰ τὰ θεμέλια τῆς ἀθηναϊκῆς πολιτείας. Ἀμετακίνητος σκοπὸς τῆς Ἀκαδημίας παραμένει ἡ θεμελίωσις τῆς ἀθηναϊκῆς πολιτείας. Ἐτσι ἐξηγεῖται πῶς εἴκοσι δύο ἔτη μετὰ τὴν ἱδρυσιν τῆς Ἀκαδημίας ὁ Πλάτων εἰς ἡλικίαν 62 ἐτῶν ταξιδεύει εἰς τὰς Συρακούσας ὡς προσκεκλημένος τοῦ Διονυσίου τοῦ Β', τυράννου τῶν Συρακουσῶν. Ὁ Δίων, θεῖος τοῦ τυράννου, εἶχε πείσει τὸν Διονύσιον νὰ καλέσῃ τὸν Πλάτωνα ὡς πολιτικὸν σύμβουλον ὅχι μόνον διὰ τὰ πολιτικὰ πράγματα τῶν Συρακουσῶν ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς Σικελίας, καὶ πέραν τούτου ὅλης τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος. «Ὁ Δίων», λέγει ὁ Πλάτων εἰς τὴν ἐβδόμην ἐπιστολήν, «ἔπεισε τὸν Διονύσιον νὰ μὲ προσκαλέσῃ, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Δίων μὲ ἀπεσταλμένους του μὲ προσκαλοῦσε νὰ φθάσω τὸ ταχύτερον». Εἰς τὴν ἐπιστολήν του πρὸς τὸν Πλάτωνα ὁ Δίων ἔγραφε: «Ποιοὺς καιροὺς καλυτέρους θὰ περιμένωμεν ἀπ' αὐτοῦς, ποῦ τώρα ἦλθαν μὲ τὴν βοήθειαν κάποιας θεϊκῆς τύχης;» Συνάμα ὁ Δίων ἐτόνιζε τὴν πολιτικὴν του ἰσχὺν εἰς τὰ πράγματα τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ἰταλίας καθὼς καὶ τὴν νεότητά του Διονυσίου καὶ τὸν πόθον του διὰ τὴν φιλοσοφίαν.

Ὁ Πλάτων, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε τὸν ἐξαίρετον χαρακτήρα τοῦ Δίωνα, ἐπέισθη νὰ ταξιδεύσῃ. Ὁραματίζεται τώρα ὁ Πλάτων ὅτι θὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ ἐνωθῇ ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν Συρακουσῶν. Ἐβλεπε ὅτι ὁ κίνδυνος διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν ἐκεῖνον ἦτο ἐπὶ θύραις. Οἱ Καρχηδόνιοι κατεῖχαν ἤδη τὸ δυτικὸν τμήμα τῶν Συρακουσῶν.

Ὁ Πλάτων ἔφθασε εἰς τὰς Συρακούσας, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε τίποτε, διότι ὁ Δίων περιέπεσε εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Διονυσίου, ὁ ὁποῖος ἐφοβεῖτο ὅτι ὁ Δίων ἤθελε νὰ τὸν ἀνατρέψῃ.

Καὶ πάλιν ὁμοῦς ὁ Διονύσιος προσεκάλεσε τὸν Πλάτωνα εἰς Συρακούσας καὶ ὁ Πλάτων ἐπέισθη καὶ πάλιν νὰ ταξιδεύσῃ. Εἶναι τώρα ὁ Πλάτων 67 ἐτῶν καὶ εὐρισκόμεθα εἰς τὸ 360 π.Χ. Ὁ Πλάτων ἐπέισθη νὰ ταξιδεύσῃ καὶ πάλιν, διότι ὁ Διονύσιος τοῦ ὑπεσχέθη, ὅτι καὶ τὸν Δίωνα θὰ ἀνακαλέσῃ ἀπὸ τὴν ἐξορίαν καὶ ὅλα θὰ γίνουιν ὅπως ὁ φιλόσοφος ἐπιθυμεῖ. Ὅμως ὁ Διονύσιος ὄχι μόνον δὲν ἔπραξε ὅσα ὑπεσχέθη περὶ τοῦ Δίωνα, ἀλλὰ ἤνοιξε καὶ σφοδρὰν φιλονεικίαν μὲ τὸν Πλάτωνα. Ἔτσι ὁ Πλάτων ἐπιστρέφει καὶ πάλιν εἰς Ἀθήνας καὶ ἀφιερώνεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, ὅπου ἐν τῷ μεταξὺ φοιτᾷ ὁ Ἀριστοτέλης. Ὁ ἔφηβος ἀπὸ τὰ Στάγειρα ἦλθε εἰς τὴν Ἀκαδημίαν εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν, τὸ 366, ὅταν ὁ Πλάτων ἦτο 62 περίπου ἐτῶν. Ὅτι ἔγινε μεταξὺ Σωκράτους καὶ Πλάτωνος, τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται τώρα μεταξὺ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους ἡ μεγαλοφυΐα ὡς διδάσκαλος συναντᾷ τὴν μεγαλοφυΐαν ὡς μαθητήν. Εἰς τὸ τρίπτυχον αὐτὸ τῆς μεγαλοφυΐας ὁ Πλάτων ἴσταται εἰς τὸ μέσον, καὶ εἶναι ὁ εὐτυχέστερος, διότι εἶχε τὸν μεγαλύτερον διδάσκαλον καὶ τὸν μεγαλύτερον μαθητήν. Εἵκοσι χρόνια θὰ μείνῃ ὁ μέγας μαθητὴς πλησίον τοῦ μεγάλου διδασκάλου, δηλαδὴ ὡς τὸ 347, τὸ ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ Πλάτωνος.

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ἡ ὁποία ἰδρύθη ἐν ὀνόματι καὶ ἐν πνεύματι τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος, ἐορτάζει σήμερον τὰ γενέθλια τοῦ Πλάτωνος καὶ τῆς φιλοσοφίας του, διότι ὁ Πλάτων εἶναι ἡ φιλοσοφία του. Γενέθλια τοῦ Πλάτωνος καὶ τῆς φιλοσοφίας του ἐώρτασαν καὶ ἐορτάζουν ὅλοι, ὅσοι μεταλαμβάνουν ἀπὸ τὸ πνεῦμά του. Ὅλη ἡ ἱστορία τῆς φιλοσοφίας ἀπὸ τὴν ἐπο-

χὴν τοῦ Πλάτωνος ὡς σήμερον δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μία συνεχὴς τελετὴ τῶν γενεθλίων τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας. Ὁ Ἀριστοτέλης πρῶτος ἐορτάζει διὰ τῶν ἔργων τοῦ τὰ γενέθλια τοῦ Πλάτωνος καὶ τῆς φιλοσοφίας του, διότι παραλαμβάνει ὅλον τὸν πλοῦτον τῶν ἐννοιῶν τοῦ διδασκάλου καὶ τὸν μεταπλάττει διὰ τῆς μεγαλοφυΐας του εἰς οἰκοδόμημα νέον, τὸ ὁποῖον θὰ ἀντέχῃ ἐς αἰεὶ εἰς τὴν φθορὰν τοῦ χρόνου.

Οἱ Νεοπλατωνικοὶ καὶ μάλιστα ὁ Πλωτῖνος, ὁ τελευταῖος μεγάλος Ἑλλήν φιλόσοφος, θὰ ἐορτάσουν διὰ τοῦ ἔργου των γενέθλια τοῦ Πλάτωνος καὶ τῆς φιλοσοφίας του εἰς μίαν ἐποχὴν, ὅπου ὁ λόγος τῶν Ἑλλήνων θὰ δώσῃ τὴν τελευταίαν του μεγάλην μάχην κατὰ τῶν μύθων τῆς Ἀσίας, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου κατέκλυσαν τὴν Ἑλλάδα πρῶτον καὶ ἔπειτα τὴν Ρώμην.

Οἱ ἀνώνυμοι ἀντιγραφεῖς τῶν πλατωνικῶν χειρογράφων, οἱ ταπεινοὶ καλόγηροι τῶν βυζαντινῶν αἰώνων, θὰ ἐορτάζουσιν σιωπηλῶς καὶ μὲ κατάνυξιν θρησκευτικὴν τὰ γενέθλια τοῦ Πλάτωνος καὶ τῆς φιλοσοφίας του ἀντιγράφοντες τὰ χειρόγραφα τῶν Πλατωνικῶν κειμένων, καὶ ἴσως αὐτοὶ ἐώρτασαν περισσότερον παντὸς ἄλλου τὰ γενέθλια τοῦ Πλάτωνος, διότι αὐτοὶ διετήρησαν τὸν φιλόσοφον εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἱστορίας.

Καὶ εἰς τὰ τέλη τοῦ βίου τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας θὰ ἐορτάσῃ γενέθλια τοῦ Πλάτωνος καὶ τῆς φιλοσοφίας του ὁ Γεώργιος Γεμιστός, ὁ Πλήθων, ὁ ὁποῖος διαισθανόμενος τὸ δραματικὸν τέλος τῆς αὐτοκρατορίας δὲν βλέπει ἄλλην ὁδὸν σωτηρίας τοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων παρὰ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Πλάτωνος. Τὸ μωσαϊκὸν διαλύεται. Ὁ τεχνίτης ὅμως τοῦ μωσαϊκοῦ, τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων, πρέπει νὰ ἀναγεννηθῇ, πρέπει νὰ συγκεντρωθῇ εἰς τὸν ἑαυτόν του. Ἔτσι ὁ πλατωνικὸς Πλήθων ἐορτάζει γενέθλια τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας μετατρέπων αὐτὴν εἰς σπόρον τῆς Ἀναγεννήσεως τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους.

Δὲν ἔχει σημασίαν τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Πλάτων τοῦ Πλήθωνος εἶναι ὁ Πλάτων τοῦ Νεοπλατωνισμοῦ, ὁ Πλάτων τοῦ Πλωτίνου. Σημασίαν ἔχει ὅτι ὁ Πλατωνισμὸς ἀναγεννᾶται.

Αὐτὸς ὁ Πλάτων τοῦ Νεοπλατωνισμοῦ εἶναι καὶ ὁ Πλάτων τῆς Ἀνα-

γεννήσεως εἰς τὴν Ἰταλίαν. Αὐτὸς γίνεται τώρα ὁ Θεὸς τοῦ οἴκου τῶν Μεδίκων εἰς τὴν Φλωρεντίαν. Καὶ ἔμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα αὐτοῦ τοῦ Πλάτωνος, ὁ ἱδρυτὴς τῆς πλατωνικῆς Ἀκαδημίας τῆς Φλωρεντίας, Marcilius Ficinus θὰ ἀνάψῃ ἓνα κανδήλι, ποὺ θὰ πρέπη νὰ μένῃ πάντα ἀναμμένο. Ὁ Savonarola, ὁ πύρινος αὐτὸς κήρυξ τῆς μετανοίας κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν, θὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἀπὸ τοὺς ἄμβωνας τῆς Φλωρεντίας κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν κηρύσσεται τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ θείου Πλάτωνος.

Ἔτσι ὁ Πλατωνισμὸς ἐορτάζει τώρα διὰ πρώτην φορὰν γενέθλια εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην. Τὸ πνεῦμα τῆς Δύσεως ἀπὸ ἀριστοτελικὸν ποὺ ἦτο ὡς τότε μετασχηματίζεται εἰς πλατωνικόν. Ἡ μεγάλη διαμάχη μεταξὺ Ἀριστοτελικῶν καὶ Πλατωνικῶν κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν θὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Πλάτωνος, ὅχι μόνον εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην. Ὁ Γαλιλαῖος καὶ ὁ Κέπλερ θὰ ὁμολογήσουν ὅτι εἶναι μαθηταὶ τοῦ Πλάτωνος.

Τὸ γονιμώτερον ὅμως καὶ βαθύτερον πλατωνικὸν πνεῦμα τοῦ 15ου αἰῶνος εἰς τὴν Δύσιν εἶναι ὁ καρδινάλιος Nicolaus Cusanus, ὁποῖος θὰ μεταβῇ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ τὴν ἔνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν. Θὰ μείνῃ ἐκεῖ δύο χρόνια καὶ θὰ μάθῃ ἐλληνικὰ ἀπὸ τοὺς σοφοὺς τοῦ Βυζαντίου. Θὰ σπουδάσῃ τὸν Πλάτωνα καὶ θὰ γράψῃ ὅλα τοῦ τὰ ἔργα εἰς τὴν μορφήν τοῦ διαλόγου. Εἰς τοὺς διαλόγους τοῦ Nicolaus Cusanus ἔχομεν πραγματικὴν ἀναγέννησιν τοῦ πλατωνικοῦ πνεύματος, πνευματικὰ γενέθλια τοῦ Πλάτωνος εἰς τὴν Δύσιν.

Ὁ χρόνος ὅμως δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ παρακολουθήσωμεν τὰς μεγάλας τελετὰς τῶν πνευματικῶν γενεθλίων τοῦ Πλάτωνος εἰς τὴν Δύσιν κατὰ τοὺς ἐπομένους αἰῶνας. Δὲν ὑπάρχει καμμία ἀναγέννησις τοῦ πνεύματος εἰς τὴν Δύσιν τόσον εἰς τὴν φιλοσοφίαν ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν λογοτεχνίαν, ἢ ὅποια νὰ μὴ προσδιορίζεται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Πλάτωνος. Ὅλη ἡ φιλοσοφία ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πλάτωνος μέχρι σήμερον, ἔτσι θὰ εἴπῃ εἰς τὸν αἰῶνά μας ὁ ἐξαίρετος Ἀγγλο-αμερικανὸς φιλόσοφος Whitehead, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἀπλᾶ σχόλια εἰς τὸν Πλάτωνα. Ὅλα τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, ἀκόμη καὶ ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἀρ-

νοῦνται τὸν Πλάτωνα, εἶναι ἀπλᾶ ἐπιφαινόμενα τοῦ Πλατωνικοῦ συστήματος καὶ συγκεκριμένως τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν τοῦ Πλάτωνος.

Ἡ θεωρία τῶν ἰδεῶν ἀποτελεῖ τὸν κορμὸν τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας, τὸν ἄξονα περιστροφῆς ὅλων τῶν πλατωνικῶν διανοημάτων. Εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἰδεῶν συγχωνεύεται καὶ ἡ ἠθικὴ ἐννοιολογία τοῦ Σωκράτους καὶ ἡ ὄντολογία τῶν προσωκρατικῶν. Πέραν ὅμως αὐτῶν εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἰδεῶν συναιροῦνται ὅλα τὰ ἠθικά, πολιτικά, αἰσθητικά, θρησκευτικά καὶ μεταφυσικά προβλήματα τῆς ἀρχαίας ζωῆς καὶ δι' αὐτῆς λαμβάνουν τὴν κλασσικὴν τῶν μορφήν.

Εἰς τοὺς πρώτους πλατωνικοὺς διαλόγους, τοὺς λεγομένους σωκρατικούς, ὅπως εἶναι ὁ Χαρμίδης, ὁ Λάχης, ὁ Εὐθύφρων καὶ ὁ Πρωταγόρας, δὲν εὐρίσκομεν τὴν θεωρίαν τῶν ἰδεῶν. Ὁ Πλάτων εἰς τοὺς διαλόγους αὐτοὺς ζητεῖ ἀπλῶς κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Σωκράτους νὰ δώσῃ ἐννοιολογικὸν ὅρισμὸν τῶν διαφόρων ἠθικῶν ἀξιῶν τῆς ζωῆς, ποία εἶναι ἡ εἰδοποιὸς διαφορὰ ἐκάστης ἐξ αὐτῶν, «ἡ ἴδιος οὐσία» καὶ ποῖον τὸ κοινόν, «τὸ ἐπὶ πᾶσι ταῦτόν», δηλαδὴ τὸ γενικὸν γνῶρισμα ὅλων. Τὸ κοινὸν ὅλων πρέπει νὰ εἶναι δυνατόν νὰ συλληφθῇ εἰς μίαν ἐνιαίαν ἰδέαν, εἰς ἓν ἐνιαῖον εἶδος. Ἦδη ὅμως εἰς τὸν Εὐθύφρονα ζητεῖται τὸ γενικὸν τοῦτο εἶδος, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀκόμῃ ἐννοια. Ὡστε ἐδῶ ἔχομεν τὴν πρώτην καταβολὴν τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν. Ἐκτὸς αὐτοῦ ἤδη εἰς αὐτοὺς τοὺς διαλόγους ὁ Πλάτων διὰ νὰ ἐρμηνεύσῃ ἠθικά προβλήματα τῆς ζωῆς, ἠθικὰς ἐννοίας, τέμνει προβλήματα καθαρῶς λογικά, ζητεῖ τὴν οὐσίαν τῆς ταυτότητος, τῆς ἐτερότητος καὶ ἄλλων λογικῶν ἐννοιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀργότερον θὰ ἀνακύψουν ὡς αἱ βασικαὶ λογικαὶ ἰδέαι.

Εἰς τὴν σειρὰν τῶν Πλατωνικῶν διαλόγων τὴν πρώτην καμπὴν πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν ἰδεῶν ἀποτελεῖ ὁ διάλογος Μένων, ὅπου ὁ Πλάτων, ἂν καὶ θέτει πάλιν τὸ σωκρατικὸν ἐρώτημα τί ἐστὶν ἀρετὴ, πραγματεύεται τοῦτο ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς γνώσεως. Ἡ δυνατότης ἀληθοῦς γνώσεως ὄχι μόνον τοῦ τί ἐστὶν ἀρετὴ, ἀλλὰ τοῦ εἶναι γενικῶς, στηρίζεται ἐδῶ ἀπὸ τὸν Πλάτωνα εἰς τὴν ἀρχήν, ὅτι πᾶσα ἀληθινὴ γνώσις εἶναι ἀνάμνησις. Ἡ ἀρχὴ αὕτῃ ἔχει θρησκευτικὴν καταγωγὴν καὶ προϋποθέτει ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατος καὶ ὑπάρχει προτοῦ εἰσελθῇ εἰς τὸ σῶμα. Ἡ ἐννοια τῆς ἀναμνή-

σεως, ἡ ὁποία εἰσάγεται ἐδῶ κατ' ἀρχὴν μυθικῶς, θὰ προσλάβῃ κατὰ τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν εἰς τοὺς διαλόγους Θεαίτητον, Σοφιστὴν καὶ Παρμενίδην βάθος λογικὸν καὶ μεταφυσικὸν πρωτάκουστον καὶ εἰς τοὺς διαλόγους Συμπόσιον καὶ Φαῖδρον καλλιτεχνικὴν ἔκφρασιν ἀπαράμιλλον.

Ἡ ψυχὴ, — αὐτὴ εἶναι ἡ μυθικὴ διατύπωσις — προτοῦ ἐνωθῇ μὲ τὸ σῶμα, εἶδε ὅλα τὰ ὄντα εἰς τὴν καθαρότητά των καὶ οὖσα τώρα μέσα εἰς τὸ σῶμα ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ ἐνθυμηθῇ ὅ,τι εἶδε καὶ ἐγνώρισε τότε. Ἐὰν ἀποφλοιώσωμεν τὴν οὐσίαν τῆς ἀρχῆς αὐτῆς ἀπὸ τὴν μυθικὴν τῆς διατύπωσιν, μένει τὸ καθαρῶς λογικόν τῆς νόημα: ὅτι δηλαδὴ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ψυχὴ, κατέχει ὠρισμένας λογικὰς ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔχουν ἐμπειρικὴν τὴν καταγωγὴν, ἀλλὰ εἶναι καταστατικαὶ ἀρχαὶ τοῦ πνεύματος, ἀποτελοῦν τὴν οὐσίαν τοῦ πνεύματος. Ἡ παιδεῖα δὲν ἔχει νὰ πράξῃ τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ἀφυπνίσῃ αὐτὰς τὰς καταστατικὰς ἀρχὰς τοῦ πνεύματος, νὰ φέρῃ τὸ πνεῦμα εἰς ἀνάμνησιν αὐτοῦ, εἰς ἀνάμνησιν αὐτῶν τῶν ἀρχῶν. Εἰς τὸν Μένωνα ὁ Σωκράτης μὲ ὠρισμένα ἐρωτήματα τὰ ὁποῖα θέτει εἰς τὸν δοῦλον τοῦ Μένωνος τὸν ἀναγκάζει νὰ ἀντλήσῃ ἔσωθεν, δηλαδὴ ἀπὸ τὸν νοῦν του, γνώσεις γεωμετρικὰς, τὰς ὁποίας ποτὲ δὲν ἐδιδάχθη.

Ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν κατέχει δυνάμει τὴν γνῶσιν. Ἡ παιδεῖα εἶναι μία παρακίνησις ἔξωθεν διὰ νὰ μεταβάλλῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸ δυνάμει εἰς ἐνεργεῖα, τὴν δυνατότητα εἰς πραγματικότητα τῆς γνώσεως. Τὸ εἰδέναι στηρίζεται εἰς τὸ «προειδέναι», ἡ γνῶσις στηρίζεται εἰς τὰς συστατικὰς καὶ καταστατικὰς ἀρχὰς τοῦ πνεύματος.

Ὁ Μένων τοῦ Πλάτωνος εἰσάγει εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πνεύματος τὴν θεωρίαν τῶν ἐμφύτων ἰδεῶν, ἡ ὁποία θὰ ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν ὅλων τῶν μεγάλων φιλοσοφικῶν συστημάτων, ἀκόμη καὶ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀρνοῦνται τὴν θεωρίαν ταύτην, ὅπως εἶναι τὰ ἐμπειρικὰ συστήματα, διότι καὶ αὐτὰ τὰ συστήματα προϋποθέτουν ὅ,τι ἀρνοῦνται, δηλαδὴ τὰς βασικὰς ἐννοίας τοῦ πνεύματος.

Δὲν εἶναι δυνατόν εἰς τὰ στενὰ ὅρια μιᾶς ὁμιλίας νὰ παρακολουθήσῃ κανεὶς βῆμα πρὸς βῆμα, δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς διαλόγου εἰς τὸν ἄλλον, τὴν

ἐξέλιξιν τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας. Οὔτε καὶ θὰ ἀκολουθήσω αὐστηρῶς τὴν χρονικὴν σειρὰν τῶν διαλόγων.

Σταθμὸν ἀποφασιστικὸν διὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν ἀποτελεῖ ὁ διάλογος τοῦ Πλάτωνος Θεαίτητος, ὅπου ὁ φιλόσοφος κρίνει κατὰ τρόπον συντριπτικὸν τὴν αἰσθησιαρχίαν τοῦ Πρωταγόρου καὶ καταδεικνύει ὅτι ἡ γνῶσις δὲν εἶναι αἰσθησις, ἢ ὅτι ἡ αἰσθησις δὲν εἶναι γνῶσις καὶ ὅτι ἀπὸ τὴν αἰσθησιν μόνην δὲν εἶναι δυνατὸν ποτὲ νὰ προκύψῃ ἐπιστήμη.

Ὁ Θεαίτητος εἶναι ἔργον βαρὺ ὅχι εἰς ὄγκον ἀλλὰ εἰς νοήματα καὶ παραμένει ἔκτοτε ὡς τὸ θεμέλιον τῆς θεωρίας τῆς γνώσεως. Οὔτε ἡ Κριτικὴ τοῦ καθαροῦ Λόγου τοῦ Kant, ὅπου ἀποκορυφοῦται ἡ θεωρία τῆς γνώσεως, ὡς ἀνεπύχθη αὕτη εἰς τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν, εἶναι δυνατὸν νὰ συγκριθῇ μὲ τὸν Θεαίτητον τοῦ Πλάτωνος.

Δύο ἦσαν οἱ βασικοὶ ἰσχυρισμοὶ τοῦ Πρωταγόρου, ὁ πρῶτος εἶναι ὅτι τὸ ἐπίστασθαι ταυτίζεται μὲ τὸ αἰσθάνεσθαι, καὶ ὁ δεύτερος, ὁ ὁποῖος εἶναι συνέπεια τοῦ πρώτου, εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ μέτρον ὅλων τῶν πραγμάτων καὶ μὲ αὐτὸ δὲν νοεῖται ἡ ἔννοια τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ὁ συγκεκριμένος ἄνθρωπος, ὁ Θρασύμαχος, ὁ Πῶλος, ὁ Γοργίας, ὁ Πρωταγόρας.

Ὁ Πρωταγόρας διδάσκει, ὅτι οὔτε τὸ περιεχόμενον τοῦ αἰσθάνεσθαι ὑπάρχει καθ' ἑαυτό, ἀλλὰ ὅτι ταῦτο γεννᾶται ἀπὸ τὴν συνεργίαν καὶ συρροήν δύο ὄρων, τοῦ ἐνεργοῦντος ἀντικειμένου καὶ τοῦ πάσχοντος ὑποκειμένου. Τὸ παράγωγον αὐτῆς τῆς τριβῆς εἶναι τὸ περιεχόμενον τοῦ αἰσθάνεσθαι, π.χ. τὸ λευκὸν χρῶμα, τὸ ὁποῖον αἰσθανόμεθα. Ὅμως, ἐπειδὴ ὅχι μόνον ἡμεῖς ὡς ὑποκείμενα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀντικείμενα διαρκῶς μεταβάλλονται, ἔπεται ὅτι δὲν ὑπάρχει ποτὲ ἓνα εἶναι ἀλλὰ πάντοτε ἓνα γίνεσθαι. Ἐπίσης ἔπεται ὅτι ποτὲ δύο ἄνθρωποι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ αἰσθανθοῦν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, καὶ ὅτι οὔτε ὁ ἴδιος ἄνθρωπος εἶναι δυνατὸν εἰς τὴν διαδοχὴν τῶν χρονικῶν στιγμῶν νὰ ἔχῃ τὸ αὐτὸ αἶσθημα διὰ τὸ ἴδιον ἀντικείμενον.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι, ὅτι ὅπως φαίνεται τὸ κάθε τι εἰς τὸν καθένα, ἔτσι καὶ εἶναι. Τὸ φαίνεσθαι ταυτίζεται συνεπῶς μὲ τὸ εἶναι. Ἔτσι τὸ εἶναι καὶ ἡ ἀλήθεια κατακερματίζονται μέσα εἰς τὰ ἄπειρα ὑποκείμενα καὶ εἰς τὴν συνεχῆ ροήν. Ἡ ἀλήθεια γίνεσθαι σχετική.

Ὁ Πλάτων ἀναπτύσσει πλήρως μέχρι τῶν ἐσχάτων συνεπειῶν τὴν θεωρίαν αὐτὴν τοῦ Πρωταγόρου καὶ ἔπειτα προχωρεῖ εἰς τὴν κριτικὴν τῆς. Ἐάν, λέγει, ταυτίσωμεν τὴν αἴσθησιν πρὸς τὴν γνῶσιν, ἢ ἐὰν ὑψώσωμεν τὸν συγκεκριμένον ἄνθρωπον εἰς κριτὴν περὶ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ μὴ εἶναι, τότε διατι νὰ μὴ πράξωμεν τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὰ ζῷα, διατί νὰ μὴ ὑψώσωμεν τὸν πίθηκον ὡς μέτρον ὄλων τῶν πραγμάτων, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς αἰσθάνεται, ὅπως καὶ ὅλα τὰ ζῷα. Ἐὰν κρατήσωμεν τὴν ἀρχὴν αὐτὴν τοῦ Πρωταγόρου, τότε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πρωταγόρας δὲν θὰ διαφέρει ὡς πρὸς τὴν γνῶσιν καθόλου ὅχι μόνον ἀπὸ κανένα ἄλλον ἄνθρωπον, ἀλλὰ οὔτε ἀπὸ κανένα βάτραχον.

Σύμφωνα μὲ τὴν θεωρίαν τοῦ Πρωταγόρου κάθε γνώμη ἰσχύει ὅπως καὶ ἡ ἰδική του, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει γενικὴ ἀλήθεια. Τότε—ἔτσι ἐρωτᾷ ὁ Πλάτων—ποῦ ἔγκειται ἡ σοφία τοῦ Πρωταγόρου διὰ τὴν ὁποίαν τὸν ἐπλήρωναν οἱ πατέρες τῶν νέων ἐπὶ σαράντα ὀλόκληρα χρόνια καὶ διὰ τὴν ὁποίαν ἐξυμνεῖτο καὶ ἐθαυμάζετο;

Ἐφ' ὅσον ὁ Πρωταγόρας διδάσκει ὅτι ὅλοι αἱ γινώμαι εἶναι ἀληθεῖς, τότε εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ δεχθῇ ὅτι εἶναι ἀληθὴς καὶ ἡ γνώμη ἐκείνων ποὺ ἰσχυρίζονται, ὅτι ἡ θεωρία του εἶναι ἐσφαλμένη καὶ ψευδής. Εἶναι ἀνόητον νὰ ἀρνηται κανεὶς τὴν ἀντικειμενικὴν ἀλήθειαν, διότι ἡ ἄρνησις αὐτὴ ἐγείρει συνάμα τὴν ἀπαίτησιν νὰ εἶναι ἀντικειμενικῶς ἀληθής. Συνεπῶς θέτει ὅ,τι ἀρνεῖται.

Μετὰ τὴν ριζικὴν αὐτὴν ἀνασκευὴν τῆς θεωρίας τοῦ Πρωταγόρου ὁ Πλάτων προσάγει καὶ ἄλλα ἐπιχειρήματα, τὰ ὅποια μᾶς ἐμποδίζουν νὰ ταυτίσωμεν τὴν γνῶσιν μὲ τὴν αἴσθησιν, τὸ ἐπίστασθαι μὲ τὸ αἰσθάνεσθαι.

Κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ αἰσθάνεσθαι, λέγει, προσφέρονται εἰς τὴν ψυχὴν διὰ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων συγκεκριμένα δεδομένα. Τὰ δεδομένα αὐτὰ εἶναι διάφορα κατὰ αἰσθητήριον, ὅπως εἶναι διάφορον καὶ τὸ ἓνα αἰσθητήριον ἀπὸ τὸ ἄλλο π.χ. ὅ,τι ἀκούω, δηλαδὴ τοὺς ἤχους, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τοὺς ἴδω, καὶ ὅ,τι βλέπω, δηλαδὴ τὰ χρώματα καὶ σχήματα, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀκούσω.

Εἰς τὴν γνῶσιν ὅμως προχωροῦμεν εἰς κρίσεις καὶ προσδιορισμοὺς περὶ αὐτῶν τῶν δεδομένων. Ὅμιλοῦμεν περὶ τοῦ εἶναι ἢ τοῦ μὴ εἶναι, περὶ τῆς

ὁμοιότητος ἢ ἀνομοιότητος, περὶ ταυτότητος ἢ τῆς ἐτερότητος αὐτῶν τῶν δεδομένων, δηλαδή κρίνομεν. Ἡ κρίσις εἶναι ἡ πηγή τῆς γνώσεως. Ὅταν ὁμως ἀπλῶς αἰσθανώμεθα, δὲν κρίνομεν. Ἐκεῖνο διὰ τοῦ ὁποίου κρίνομεν δὲν εἶναι ἡ αἰσθήσις, ἀλλὰ ὁ νοῦς. Ἡ ταυτότης καὶ ἡ ἐτερότης, ἡ ὁμοιότης καὶ ἡ ἀνομοιότης, τὸ εἶναι καὶ τὸ μὴ εἶναι, δὲν εἶναι δεδομένα τῶν αἰσθήσεων, ἀλλὰ ἀρχαὶ τοῦ νοῦ δι' αὐτῶν ὁ νοῦς κρίνει τὰ δεδομένα τῶν αἰσθήσεων.

Κατὰ τὴν κρίσιν τῶν αἰσθητῶν ἀντικειμένων καὶ τῶν σχέσεων αὐτῶν χρησιμοποιοῦμεν βασικὰς λογικὰς ἐννοίας, τὰς ὁποίας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὗρωμεν εἰς τὴν αἴσθησιν, εἰς τὸν κόσμον τῶν αἰσθητῶν, διότι ἐκεῖ δὲν ὑπάρχουν ἐννοιαὶ ἀλλὰ φαινόμενα μεταβλητά. Ἐκτὸς αὐτοῦ τὰ εἶδη τοῦ αἰσθάνεσθαι, τὸ ὁρᾶν, τὸ ἀκούειν κτλ., δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διαχωρίσουν τὸ εἶναι τοὺς. Τὸ ὁρᾶν δὲν διαχωρίζει ἑαυτὸ ἀπὸ τὸ ἀκούειν. Ὁ νοῦς χωρίζει τὰ εἶδη τοῦ αἰσθάνεσθαι. Συνεπῶς ὁ νοῦς εἶναι ἡ ἔδρα τῶν κρίσεων.

Πέραν τούτου εἰς τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν γεωμετρίαν τὸ ἀντικείμενον τῆς γνώσεως δὲν εἶναι καὶν αἰσθητόν, ἀλλὰ κεῖται ἐπέκεινα τῆς ἐμπειρίας τῶν αἰσθήσεων. Τὰ ὁρατὰ σχήματα τὰ ὁποῖα μεταχειρίζομεθα διὰ νὰ παρουσιάσωμεν νοήματα καὶ σχέσεις τῆς γεωμετρίας καὶ τῶν μαθηματικῶν δὲν ταυτίζονται μὲ νοητὰ σχήματα τῆς γεωμετρίας καὶ τὰς νοητὰς σχέσεις τῶν ἀριθμῶν. Τὸ τρίγωνον, ὅπως τὸ ὀρίζει ὁ γεωμετρικὸς λόγος, δὲν δύναται νὰ τὸ φέρῃ εἰς τὴν αἴσθησίν μας καμμία παράστασις. Τὸ αἰσθητόν σχῆμα τοῦ τριγώνου δὲν συμπίπτει ποτὲ μὲ τὸ νοητόν σχῆμα. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰς ἀριθμητικὰς ἐννοίας. Τὸ νόημα τῶν ἐννοιῶν αὐτῶν δὲν συμπίπτει ποτὲ μὲ τὰ πράγματα τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζομεν διὰ τῶν ἐννοιῶν αὐτῶν. Ἡ ἰσότης, ἡ ἀνισότης, τὸ μέγεθος δὲν εἶναι πράγματα ἀλλὰ καθαρὰ νοήματα. Τὴν ἰσότητα πρέπει νὰ τὴν χωρίσωμεν ἀπὸ τὰ ἴσα πράγματα, διότι τὰ ἴσα δὲν μένουν πάντοτε ἴσα. Ὅταν προσθέσω κάτι εἰς ἓνα ἀπ' αὐτά, τότε γίνονται ἄνισα, ὅπως ἐπίσης καὶ ὅταν ἀφαιρέσω κάτι ἀπὸ ἓνα. Ἡ μετάπτωσις αὐτὴ δὲν συμβαίνει ποτὲ εἰς τὴν ἐννοιαν τῆς ἰσότητος, εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος δὲν ἀφήνει ποτὲ τὸ εἶναι τῆς, τὸ νόημά τῆς. Ἄν συνέβαινε τοῦτο, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἔχωμεν γνώσιν. Ἡ σταθερότης τῶν ἐννοιῶν εἶναι λοιπὸν ὁρος ἀπαραίτητος διὰ νὰ ἔχωμεν γνώσιν.

Ἀπὸ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ γεγονότος τῆς γνώσεως, τῆς κρίσεως, καταφαίνεται ὅτι ἐκτὸς τῶν αἰσθητῶν ἀντικειμένων ὑπάρχουν καὶ νοητά, ἀρχαὶ λογικαί, αἱ ὁποῖαι δὲν κατάγονται ἀπὸ τὴν ἐμπειρίαν. Ὁ Πλάτων ὁμως δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ γεγονότος τῆς γνώσεως, ἀλλὰ ἀνέλυσε καὶ τὸ ἠθικὸν γεγονὸς καὶ τὸ αἰσθητικόν, τέλος δὲ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν τεχνικὴν. Εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ ἠθικοῦ γεγονότος συναντῶμεν κατὰ Πλάτωνα τὴν αὐτὴν σχέσιν μεταξὺ πραγματικοῦ καὶ νοητοῦ, μεταξὺ πραγματικότητος καὶ ιδέας, τὴν ὁποίαν διεπιστώσαμεν πρὶν εἰς τὸ γεγονὸς τῆς γνώσεως.

Καὶ εἰς τὸ ἠθικὸν ἀγώνισμα χωρίζομεν ἐνέργειαν καὶ νόημα, δηλαδὴ τὸ γεγονὸς ἀπὸ τὴν σημασίαν του. Ὅ,τι χαρακτηρίζομεν ὡς ἀπλὴν ἐνέργειαν, τοῦτο ἀκολουθεῖ τὸν νόμον τῆς αἰτίας καὶ τοῦ ἀποτελέσματος. Ἡ συγκεκριμένη πράξις, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται ὡς ἠθικὸν γεγονὸς, εἶναι ἀποτέλεσμα ἄλλων, αἱ ὁποῖαι χρονικῶς πρέπει νὰ εἶναι πρὶν ἀπὸ αὐτήν, καὶ θὰ εἶναι αἰτία ἄλλων, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀκολουθήσουν ἔπειτα ἀπ' αὐτήν. Καμμία πράξις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὸν νόμον αὐτὸν τοῦ χρόνου καὶ τῆς αἰτιότητος. Ὅμως τὸ νόημα, ἡ ἀξία καὶ ἡ σημασία ποὺ ἔχει ἡ πράξις γενικῶς τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν τύχην μὲ τὴν ἐνέργειαν, διότι δὲν ἔχει καὶ τὴν αὐτὴν καταγωγὴν. Ὁ νόμος τῆς αἰτίας καὶ τοῦ ἀποτελέσματος δὲν ἐξουσιάζει ποτὲ τὸ νόημα τῆς πράξεως, οὔτε χάνεται ποτὲ τὸ νόημα, ἡ ἀξία τῆς πράξεως μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου. Μὲ τὸν νόμον τῆς αἰτίας καὶ τοῦ ἀποτελέσματος, ὅπως τὸν θέτει ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη—λέγει ὁ πλατωνικὸς Σωκράτης εἰς τὸν Φαῖδωνα—δὲν εἶναι δυνατὸν ποτὲ νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ἀξία καὶ καὶ τὸ νόημα τοῦ ἠθικοῦ γεγονότος, τοῦ πράττειν γενικῶς. Ἡ αἰτία τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Σωκράτης μένει εἰς τὴν φυλακὴν καὶ προσμένει τὸν θάνατον δὲν κατατάσσεται εἰς τὰ αἷτια τῶν φυσικῶν γεγονότων, ἀλλὰ εἰς τὰ ἠθικὰ ἐκεῖνα κριτήρια τὰ ὁποῖα προσδιορίζουν τὴν ἀπόφασίν του νὰ ὑπομείνῃ τὴν τιμωρίαν, τὴν ὁποίαν τοῦ ἐπέβαλαν οἱ συμπολίται του.

Ἄν θελήσωμεν νὰ μείνωμεν μέσα εἰς τὴν δυναστείαν τοῦ νόμου τῆς αἰτιότητος, δὲν φθάνομεν ποτὲ εἰς τὸ νόημα τῆς ζωῆς μας. Τὸ ἠθικὸν γεγονός ἔχει μέσα του καὶ κάτι πέραν τοῦ νόμου τῆς αἰτιότητος καὶ τοῦτο ὑψώ-

νει τὴν πράξιν εἰς τὴν περιωπὴν τῆς ἀξίας. «Πᾶσα πράξις ὧδε ἔχει», λέγει ὁ Πλάτων εἰς τὸ Συμπόσιον: «Αὐτὴ ἀφ' ἑαυτῆς πραττομένη, οὔτε καλὴ οὔτε αἰσχρά. Οἷον ὁ νῦν ἡμεῖς ποιοῦμεν ἢ πίνειν ἢ ἄδειν ἢ διαλέγεσθαι, οὐκ ἔστιν τούτων αὐτὸ καλὸν οὐδέν· ἀλλ' ἐν τῇ πράξει, ὡς ἂν πραχθῇ τοιοῦτον ἀπέβη· καλῶς μὲν γὰρ πραττόμενον καὶ ὀρθῶς καλὸν γίγνεται, μὴ ὀρθῶς δὲ αἰσχρόν». Τὸ καλῶς λοιπὸν καὶ τὸ ὀρθῶς καθιστᾷ τὴν πράξιν ἀξιόλογον καὶ ἀξιαγὰπητον. Τὸ πρόσθετον τοῦτο στοιχεῖον εἶναι ὁ λόγος, ὁ νοῦς, ὁ ὁποῖος διδει νόημα εἰς τὰς πράξεις. Τὸ νόημα τοῦτο, ὅπως καὶ ὁ νοῦς, κεῖται πέραν τῆς φυσιοκρατικῆς καὶ ψυχολογικῆς ἀκολουθίας τῶν γεγονότων καὶ τῶν πράξεων.

Ὅπως αἱ μαθηματικαὶ ἔννοιαι δὲν ἔρχονται ἀπὸ τὴν ἐμπειρίαν, διότι ἡ ἐμπειρία δὲν περιέχει ἀριθμοὺς καὶ νοήματα, ἔτσι καὶ αἱ ἠθικαὶ καὶ αἰσθητικαὶ ἀξίαι δὲν εἶναι παράγωγα τῆς ἐμπειρίας, ἀλλὰ κατάγονται ἀπὸ τὸν νοῦν. Ὅπως τὰ κατηγορούμενα τῶν λογικῶν κρίσεων δὲν ἔχουν νόημα, ἂν δὲν προϋποθέσωμεν τὰς λογικὰς ιδέας, ἔτσι καὶ τὰ κατηγορούμενα τῶν ἠθικῶν καὶ αἰσθητικῶν κρίσεων δὲν ἔχουν ἀξίαν, ἂν δὲν ἀποτελοῦν ἐφαρμογὴν τῶν ἠθικῶν καὶ αἰσθητικῶν ιδεῶν.

Ὡστε αἱ ιδέαι τοῦ Πλάτωνος δὲν εἶναι μακρινὰ ὁράματα τοῦ φιλοσόφου, ἀλλ' ἀνευρίσκονται μέσα εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὴν πράξιν τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι αἱ ἐννοιολογικαὶ προϋποθέσεις πάσης ἐπιστήμης καὶ πάσης πράξεως καὶ γενικῶς πάσης πνευματικῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅμως, θὰ ἔλεγε κανεὶς κατὰ τὸ ἥμισυ τὴν ἀλήθειαν περὶ πλατωνικῶν ιδεῶν, ἂν ἔμενεν εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ καὶ ἐταύτιζε τὰς ιδέας τοῦ Πλάτωνος μὲ τὰς ἐννοίας, ὅπως ἔπραξε ἡ σχολὴ τοῦ Μαρβούργου, καὶ κυρίως οἱ δύο μεγάλοι τῆς ἐκπρόσωποι Cohen καὶ Natorp, οἱ ὁποῖοι συνάμα τόσον πολὺ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας εἰς τὰ τέλη τοῦ 19^{ου} καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20^{ου} αἰῶνος.

Κατ' οὐσίαν ἡ ἔννοια τείνει πρὸς τὴν ιδέαν, ἀποβλέπει πρὸς αὐτήν, δὲν συμπίπτει ὅμως ποτὲ πρὸς αὐτήν. Αἱ ἔννοιαι εἶναι τὰ λογικὰ ὁμοιώματα τῶν ιδεῶν. Αἱ ἔννοιαι ἀποτελοῦν τὴν παρουσίαν τῶν ιδεῶν εἰς τὸν νοῦν, δὲν ἀποτελοῦν ὅμως τὴν οὐσίαν τῶν ιδεῶν. Ἡ οὐσία τῶν ιδεῶν εἶναι μεταφυσική. Τοῦτο ἀκριβῶς σημαίνει ὅτι ἡ ιδέα εἶναι τὸ ὄντως ὄν. Εἰς τὸν Φαίδωνα καὶ

τὸν Φαίδρον λέγει ρητῶς ὁ Πλάτων ὅτι ἔχομεν τὰς ἐννοίας, ἐπειδὴ εἶδαμεν τὰ ὄντως ὄντα, τὰς ἰδέας, προτοῦ λάβωμεν μορφὴν ἀνθρώπου, δηλαδὴ προτοῦ εἰσέλθωμεν ὡς ἄνθρωποι εἰς τὴν χρονικὴν αὐτὴν ζωὴν, ὅπου ἡ ψυχὴ εἶναι κλεισμένη μέσα εἰς τὸ σῶμα. «Πᾶσα ψυχὴ φύσει τεθέαται τὰ ὄντα, ἢ εὖκ ἂν ἦλθεν εἰς τόδε τὸ ζῶον».

Ὁ βασικὸς πλατωνικὸς χωρισμὸς μεταξὺ αἰσθήσεως καὶ νοήσεως μᾶς βοηθεῖ τὰ μέγιστα διὰ νὰ κατανοήσωμεν τὸ εἶναι τῶν ἰδεῶν ἢ τὰ ὄντως ὄντα. Ἡ αἰσθησις ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὰ μεταβλητὰ ὄντα τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου. Ὁ κόσμος αὐτός, ὁ διαρκῶς ἀλλοιούμενος, δὲν εἶναι δυνατὸν κατὰ Πλάτωνα ν' ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον ἀληθοῦς γνώσεως. Τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀληθοῦς γνώσεως πρέπει νὰ εἶναι σταθερόν, αἰώνιον. Ὅμως πράγματα αἰώνια εἶναι ἀδιανόητα. Διὰ τοῦτο ἡ ἰδέα δὲν εἶναι πρᾶγμα. Πέραν ἀπὸ τὰ πρᾶγματα καὶ τὴν φθοράν των, πέραν ἀπὸ τὸ γίγνεσθαι ὑπάρχει τὸ εἶναι. Τὸ εἶναι τοῦτο ταυτίζεται ἀπὸ τὸν Πλάτωνα μὲ τὰς ἰδέας. Ὑπάρχει τὸ αὐτούσιον ἀγαθόν, τὸ αὐτούσιον καλὸν καὶ τὸ αὐτούσιον ἀληθές. Ὅπως ἔχομεν δύο εἰδὴ γνώσεως, τὴν μίαν διὰ τῶν αἰσθήσεων καὶ τὴν ἄλλην διὰ τῆς νοήσεως, ἔτσι ἔχομεν καὶ δύο κόσμους, τὸν ὁρατὸν τῶν αἰσθητῶν ἀντικειμένων καὶ τὸν ἀόρατον τῶν νοητῶν, τῶν ἰδεῶν. Ὡς παραδείγματα ἰδεῶν ἀναφέρει ὁ Πλάτων τὸ καλὸν αὐτὸ καθ' αὐτό, τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ καθ' αὐτό, τὸ δίκαιον αὐτὸ καθ' αὐτό, τὸ μέγεθος αὐτὸ καθ' αὐτό, τὸ τετράγωνον αὐτὸ καθ' αὐτό, δηλαδὴ ἀναφέρει ἠθικάς, αἰσθητικὰς καὶ μαθηματικὰς ἰδέας. Τοῦτο ἔχει σημασίαν, διότι ἐξηγεῖ τὴν πορείαν τὴν ὁποίαν ἠκολούθησε ἡ σκέψις τοῦ Πλάτωνος διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὰς ἰδέας. Ὁ Πλάτων, ὅπως ἐδείξαμεν, ἐξεκίνησε ἀπὸ τὰ κατηγορούμενα τῶν κρίσεων, λογικῶν, ἠθικῶν, αἰσθητικῶν καὶ ἀπ' αὐτὰ ἐπροχώρησε εἰς τὰς ἰδέας. Διὰ νὰ ἔχῃ νόημα καὶ ἀξίαν τὸ κατηγορούμενον τῆς κρίσεως «ὅτι ὁ Σωκράτης εἶναι δίκαιος» πρέπει τὸ «δίκαιος» νὰ εἶναι ἐννοια εἰς τὴν ὁποίαν νὰ ἀνταποκρίνεται μία οὐσία, ἓνα εἶναι. Τὸ περιεχόμενον τῆς κρίσεως αὐτῆς, ἡ ἀλήθειά της ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἀπόλυτον εἶναι, τὸ ὁποῖον ὑποδηλώνομεν μὲ τὴν ἐννοίαν τοῦ κατηγορουμένου τῆς κρίσεως. Εἰς τὸ ἀπόλυτον τοῦτο εἶναι ἀποβλέπομεν, ὅταν κρίνωμεν ἢ, ὅπως λέγει ὁ Πλάτων, μὲ τὸ ἀπόλυτον τοῦτο εἶναι τῶν ἰδεῶν σφραγίζομεν τὰ πρᾶγματα εἴτε εἰς τὴν

ἐπιστήμην εἴτε εἰς τὴν πράξιν εἴτε εἰς τὴν τέχνην. Αἱ ἰδέαι συνεπῶς εἶναι καὶ τὰ ἀνώτατα κριτήρια, αἱ ἀνώταται ἀξίαι. Ὅμως ὡς ἀνώταται ἀξίαι αἱ ἰδέαι δὲν ἰσχύουν ἀπλῶς, ὅπως διδάσκει ἡ σύγχρονος ἀξιολογία καὶ ἰδίως οἱ ἰδρυταὶ τῆς ἀξιολογίας Windelband καὶ Rickert, ἀλλὰ καὶ εἶναι. Διὰ τὸν Πλάτωνα εἶναι ἀδιανόητον νὰ δεχθῇ ὅτι τὸ ἰδανικόν, τὸ τέλειον, ἰσχύει μόνον δίχως νὰ εἶναι. Ἀκριβῶς ἰσχύει, ἐπειδὴ εἶναι. Ἀπόλυτη ἀξία καὶ ἀπόλυτον εἶναι συμπίπτουν κατὰ Πλάτωνα.

Τὸ θεῖον βλέμμα τοῦ Πλάτωνος παντοῦ εἰς τὴν ζωὴν ἀνακαλύπτει τὴν ἰδέαν, τὴν διαχωρίζει αὐστηρότατα ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ τὰ ἄτομα, καὶ τὴν παρakoλουθεῖ ὡς τὴν μεταφυσικὴν τῆς ρίζαν ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸν μεταφυσικὸν πόνον τῆς ψυχῆς, τὸν ὁποῖον ὀνομάζει ἔρωτα. Ἄν ὅμως ὁ χωρισμὸς τῆς ἰδέας ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ τὸν ἄνθρωπον εἶναι λογικὴ ἀνάγκη τῆς φιλοσοφίας, αἴτημα ἐξ ἑαυτοῦ ἐπιτακτικὸν τῆς φιλοσοφίας εἶναι νὰ κατανοηθῇ εἰς βάθος ἡ σχέσις τῆς ἰδέας μὲ τὴν ζωὴν. Ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τῆς φιλοσοφικῆς τοῦ δημιουργίας ἀπασχολεῖ τὸν Πλάτωνα τὸ πρόβλημα τοῦτο, τοῦ χωρισμοῦ καὶ τῆς σχέσεως ἰδέας καὶ ζωῆς. «Ἄν», λέγει ὁ Πλάτων εἰς τὸν Φαίδωνα, «ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἰδέαν τοῦ κάλλους, ὑπάρχει ἀκόμῃ καὶ κάτι ἄλλο ὁμορφο, τότε τοῦτο εἶναι ὁμορφο, μόνον ἐπειδὴ μετέχει ἐκείνης τῆς ἰδέας τοῦ κάλλους». Μὲ τὴν μέθεξιν λοιπὸν εἰς τὴν ἰδέαν διατηροῦν τὰ πράγματα καὶ οἱ ἄνθρωποι τὸν χαρακτῆρα τους, δηλαδὴ εἶναι ὁμορφα, ὅταν εἶναι, — εἶναι ἀγαθὰ, ὅταν εἶναι — ἴσα, ὅταν εἶναι. Ὁ Πλάτων χαρακτηρίζει τὴν σχέσιν τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν πραγμάτων ὡς μέθεξιν, ὅταν θεωρῇ αὐτὴν ἀπὸ τὴν πλευρὰν τῶν πραγμάτων, ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν ὅμως θεωρῇ τὴν σχέσιν αὐτὴν ἀπὸ τὴν πλευρὰν τῶν ἰδεῶν, τὴν χαρακτηρίζει ὡς παρουσίαν τῆς ἰδέας μέσα εἰς τὰ πράγματα ἢ ὡς κοινωνίαν τῆς ἰδέας μὲ τὰ πράγματα. Κατὰ προτίμησιν ὅμως χαρακτηρίζει τὴν σχέσιν πραγμάτων καὶ ἰδέας ὡς μίμησιν τὰ πράγματα, λέγει, τείνουν νὰ μιμηθοῦν τὴν ἰδέαν, ὅποτε ἡ ἰδέα εἶναι τὸ πρότυπον, τὸ ἀρχέτυπον, καὶ τὰ πράγματα εἶναι τὸ ἔκτυπον, τὸ εἶδωλον τοῦ εἶδους, τῆς ἰδέας. Ὁ Πλάτων διὰ ν' ἀποσαφηνίσῃ αὐτὴν τὴν σχέσιν ἀναλύει καὶ τὰ δημιουργήματα τῶν ἀπλῶν τεχνιτῶν. Ὁ τεχνίτης — ἢ, ὅπως λέγει ὁ Πλάτων, ὁ δημιουργὸς — καὶ

μὲ τὴν λέξιν αὐτὴν θὰ χαρακτηρίσῃ εἰς τὸν Τίμαιον τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἔκτοτε ὀνομάζεται δημιουργός, δηλαδὴ τεχνίτης, — ὁ τεχνίτης λοιπόν, ὁ ὁποῖος κατασκευάζει τὴν σαΐττα, τὴν κερκίδα τοῦ ὕφαντοῦ, δημιουργεῖ κάτι τὸ ὁποῖον δὲν ὑπῆρχε πρὶν. Ὅμως διὰ νὰ δημιουργήσῃ τὸ ὄργανον τοῦτο τοῦ ὕφαινειν, ἔχει ὁ τεχνίτης εἰς τὸν νοῦν του τὸ ἀρχέτυπον, τὸ πρότυπον τὸ ὁποῖον δὲν ὑπάρχει εἰς τὸν αἰσθητὸν κόσμον. Ἡ μορφή, τὴν ὁποίαν προσδίδει ὁ τεχνίτης εἰς τὸ ὄργανον τοῦ ὕφαντοῦ, δηλαδὴ τὴν σαΐττα, δὲν εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα μὲ τὴν ὕλην ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶναι καμωμένον τὸ ὄργανον. Οὔτε πάλιν ἡ μορφή αὐτὴ εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὸ πρότυπον, τὸ ἀρχέτυπον, τὸ ὁποῖον κρατεῖ σταθερῶς εἰς τὸν νοῦν του ὁ τεχνίτης. Ἡ μορφή τὴν ὁποίαν δίδει εἰς τὴν σαΐττα τοῦ ὕφαντοῦ ὁ κατασκευαστής της εἶναι ἓνα ὁμοίωμα ἐκείνης τῆς νοητῆς μορφῆς, τῆς ιδέας, τὴν ὁποίαν ὁ νοῦς ἔχει ἐνώπιόν του.

Ὁ Πλάτων ὅμως ἔχει συνείδησιν ὅτι διὰ τῶν εἰκονικῶν αὐτῶν ἐκφράσεων δὲν αἴρεται ἡ δυσχέρεια, ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς τὸ πρόβλημα: πῶς πρέπει νὰ νοηθῇ ἡ σχέσις ιδέας καὶ πραγμάτων.

Ἄν ἐννοήσωμεν κατὰ λέξιν τὴν παρουσίαν τῶν ιδεῶν εἰς τὰ πράγματα, τότε διατρέχουμεν τὸν κίνδυνον νὰ μεταβάλωμεν τὰς ιδέας εἰς ἐμφύτους μορφὰς καὶ ἀρχὰς τῶν πραγμάτων, ὁπότε αἱ ιδέαι χάνουν τὸ μεταφυσικόν των μεγαλεῖον. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἀκριβῶς ἀλλάζει τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ τὴν μορφήν, τὸ εἶδος, τὴν ιδέαν σύμφυτον μὲ τὴν ὕλην. Ἔτσι ἡ ιδέα μεταβάλλεται ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη εἰς κινουσαν αἰτίαν ἢ εἰς ἐντελέχειαν. Οὐδέποτε ὅμως ὁ Πλάτων ἐπροχώρησε εἰς αὐτὴν τὴν ἀντίληψιν. Ἐξ ἄλλου εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι ἀκριβῶς εἰς τὸ κρίσιμον τοῦτο σημεῖον τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας συνεκέντρωσεν ὁ Ἀριστοτέλης τὸ κριτικόν του βλέμμα, δηλαδὴ εἰς τὸ πρόβλημα τῆς μεθέξεως καὶ τοῦ χωρισμοῦ τῶν ιδεῶν. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη ἡ πλατωνικὴ μέθεξις δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἓνα νέον ὄνομα δι' ἓνα ἀρχαῖον θέμα, τὴν σχέσιν τῶν ἀριθμῶν πρὸς τὰ πράγματα, ὅπως ἔθεσαν αὐτὴν οἱ Πυθαγόρειοι.

Κατὰ τὸν Πλάτωνα αἱ ιδέαι εὐρίσκονται μεταξύ των εἰς μίαν ἱεραρχικὴν τάξιν, ὅπου αἱ γενικαὶ ιδέαι εἶναι αἱ ἀνώτεραι, καὶ αἱ εἰδικαί, αἱ κατώτεραι. Ὑπεράνω ὅμως ὅλων αὐτῶν τῶν ιδεῶν ἵσταται ἡ ιδέα τοῦ ἀγαθοῦ, ἡ ὁποία

ἀποτελεῖ τὴν ἐγγύησιν δι' ὅλας τὰς ἄλλας. Καὶ τὸ σημαντικὸν εἶναι ὅτι ὁ Πλάτων ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ εἰς τὸ μέσον τοῦ ἔργου του: ἡ Πολιτεία. Καὶ εἶναι σημαντικόν, διότι ὅλα εἰς τὸν Πλάτωνα εἶναι συμβολικά. Τοποθετεῖ ἐπίτηδες τὴν ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ εἰς τὸ μέσον τῆς Πολιτείας του, ἐπειδὴ τὸ ἔργον καὶ ὁ σκοπὸς τῆς Πολιτείας πρέπει νὰ ρυθμίζωνται ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἰδέαν. Πέραν τούτου ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι ἡ αἰτία καὶ τῆς ἀληθείας τῶν ὄντων καὶ τῆς γνώσεως αὐτῶν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον. «Τοῦτο τοίνυν τὸ τὴν ἀλήθειαν παρέχον τοῖς γιγνωσκομένοις καὶ τῷ γιγνώσκοντι τὴν δύναμιν ἀποδιδὼν τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἰδέαν φάθι εἶναι». Διὰ τὸν Ἑλληνα ἡ γνώσις εἶναι τὸ ἀνώτατον ἀγαθὸν τῆς ζωῆς, διότι μόνον αὐτὴ δύναται νὰ ρυθμίση ὀρθῶς τὴν πράξιν καὶ διότι αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀνωτάτην ἰδέαν. Διὰ τὸν Πλάτωνα εἶναι ἀδιανόητον νὰ σκεφθῇ ὅ,τι ἐσκέφθη ὁ Descartes εἰς τὸ ἔργον του *Discours de la methode*, ὅπου ζητεῖ νὰ θεμελιώσῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἀντικειμενικότητα τῆς γνώσεως. Ὁ Descartes διερωτᾷται μήπως ὑπάρχει κανένα πονηρὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον μᾶς ἀναγκάζει νὰ σκεπτόμεθα, ὅπως σκεπτόμεθα, μήπως, ὅταν πιστεύωμεν ὅτι κατέχομεν τὴν ἀλήθειαν, δὲν κατέχομεν τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ ψεῦδος καὶ μήπως μᾶς ὁδηγεῖ εἰς αὐτὸ ἓνα κακόβουλον πνεῦμα, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ μᾶς κρατῇ αἰωνίως εἰς τὴν πλάνην. Ὁ Descartes ὅμως ἔχει πίσω του τὸν δυτικὸν Μεσαίωνα, ὁ ὁποῖος ἐπιβαρύνει τὴν σκέψιν του, ἔστω καὶ προσωρινῶς, ἐνῶ ὁ Πλάτων ἔχει πίσω του Θεοῦς τοῦ Ὀλύμπου οἱ ὁποῖοι μετασχηματίζονται τώρα μέσα εἰς τὸ πνεῦμα του εἰς καθαρὰς ἰδέας, εἰς αἰώνια πρότυπα, ἀρχέτυπα τῆς ἀληθείας. Ὅ,τι συνέλαβε ἡ φαντασία τοῦ Ὁμήρου, τοῦτο θεμελιώνει τώρα λογικῶς καὶ μεταφυσικῶς ὁ νοῦς τοῦ Πλάτωνος.

Ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι ἡ αἰτία τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας, ἐφ' ὅσον αὐτὴ εἶναι δυνατόν νὰ γνωσθῇ. «Αἰτίαν δ' ἐπιστήμης οὖσαν καὶ ἀληθείας, ὡς γιγνωσκομένης μὲν διανοοῦ». Ὅμως, ὅσον ὁμορφα καὶ ἂν εἶναι αὐτὰ τὰ δύο, ἡ γνώσις καὶ ἡ ἀλήθεια, ὑπάρχει κάτι ποὺ εἶναι ὡραιότερον, «κάλλιον» καὶ τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἀγαθόν.

Ὅπως τὸ φῶς καὶ ἡ ὄψις εἶναι ἡλιοειδῆ, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἥλιος, ἔτσι ἡ γνώσις καὶ ἡ ἀλήθεια συγγενεύουν μὲ τὸ ἀγαθόν, εἶναι ἀγαθοειδῆ, ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα μ' ἐκεῖνο.

Καὶ ὅπως ὁ ἥλιος εἶναι ἡ αἰτία ὅχι μόνον τῆς δρατότητος τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς γενέσεως καὶ τῆς αὐξήσεως, χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ εἶναι καὶ γιγνόμενον, ἔτσι καὶ τὸ ἀγαθὸν εἶναι ὅχι μόνον ἡ αἰτία τῆς γνώσεως τῶν ὄντων ἀλλὰ καὶ ἡ αἰτία τῆς οὐσίας των καὶ τοῦ εἶναι των, ἐνῶ τὸ ἴδιον τὸ ἀγαθὸν εἶναι «ἐπέκεινα τῆς οὐσίας, πρεσβεῖα καὶ δυνάμει ὑπερέχον».

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ Πλάτων ἐγγίζει τὴν κορυφὴν τῆς μεταφυσικῆς του σκέψεως. Ἡ ἀνωτάτη αὐτῇ ιδέα, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐξαρτᾶται τὸ εἶναι καὶ ἡ οὐσία ὅλων τῶν ὄντων, εἶναι ὁ Θεός. Ὡστε αἱ ιδέαι τοῦ Πλάτωνος δὲν εἶναι τὸ ἀνώτατον. Ὑπεράνω αὐτῶν ἵσταται ἡ ιδέα τοῦ Θεοῦ, ἡ θεϊκὴ ἀρχή, εἰς τὴν ὁποῖαν ἀνάγονται αἱ ἄλλαι ιδέαι. Ὁ Θεὸς εἶναι ἡ μόνη ἐνεργοῦσα αἰτία, ἡ μόνη κοσμογονικὴ καὶ κοσμοπλαστικὴ δύναμις.

Ἡ ιδέα τοῦ ἀγαθοῦ δὲν εἶναι μόνον ἡ δημιουργικὴ αἰτία, ἀλλὰ εἶναι καὶ ὁ τελικὸς σκοπὸς τῶν πάντων. Τὸ ἀγαθὸν παρὰ τὰς ἀντιθέσεις αἱ ὁποῖαι διέπουν τὸν κόσμον καὶ τὴν ζωὴν, εἶναι ἡ κυριαρχοῦσα δύναμις τοῦ κόσμου. Ὁ Θεὸς τοῦ Πλάτωνος ὅμως εἶναι ἐπέκεινα τοῦ κόσμου—δὲν εἶναι καὶ ἐντὸς τοῦ κόσμου, ὅπως νομίζουν μερικοὶ—ἐντὸς τοῦ κόσμου εἶναι μόνον τὰ ἀποτελέσματα τῆς θεϊκῆς ἐνεργείας.

Ἐνας ἀνηφορικὸς δρόμος ὁδηγεῖ εἰς τὸν Θεὸν τοῦ Πλάτωνος. Εἰς τὸ τέρμα αὐτοῦ τοῦ πολυμύχθου δρόμου ὑπάρχει τὸ πλατωνικὸν «ἐξαίφνης». Ἐξαφνα, ἔπειτα ἀπὸ σκληρὸν ἀγῶνα τοῦ πνεύματος, κάποτε εἶναι δυνατόν νὰ φανερωθῇ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ θεῖον. Τὸν δρόμον αὐτὸν μὲ τοὺς πολλοὺς καὶ ἐπιπόνους ἀναβαθμοὺς, τὸν περιγράφει ἡ Διοτίμα εἰς τὸ Συμπόσιον, ὁ Σωκράτης εἰς τὴν Πολιτείαν καὶ τὸν Φαῖδρον καὶ τελικῶς αὐτοπροσώπως ὁ Πλάτων εἰς τὴν ἐβδόμην ἐπιστολήν.